

Gör Det Själv

SVÅRIGHETSGRAD:

Arbetet är tungt, men det är inte svårt. Du ska använda vattenpasset flitigt. Bygget går lättare om du först gör en noggrann arbetsritning.

TIDSÅTGÅNG:

Räkna med upp till tre arbetsdagar och därtill torktid för betongen.

PRISBILD:

Under 5 000 kr.

Bygg en pergola och skapa mysig stämning

Gör det själv
och spara

9000 kr

När en trädgårdsarkitekt planerar en trädgård försöker han eller hon att dela upp den i flera rum och som "väggar" används rabatter eller buskar. Orsaken är att en rumsindeldad trädgård blir mer spännande och livfull. En pergola är perfekt som "vägg". För det första delar den tydligt och klart tomten. För det andra utgör själva pergolan ett eget rum.

Om man sedan låter pergolan täckas av klätterväxter kommer den att i hög grad bidra med grönska.

Det är alltid bäst att redan från början bestämma vilka växter du har tänkt plantera vid din pergola. Orsaken är att du då kan anpassa pergolans form eller utseende – dvs. höjden, bredden, avståndet mellan stolparna, avståndet mellan sparrarna och dimensionerna.

Om du t.ex. vill plantera fruktträd på spaljeer mellan stolparna, bör de stå högst fyra meter från varandra. Vill du plantera klätterväxter och hoppas att de bildar tak över pergolan, bör du placera taksparrarna tätt så att klätterväxterna har något att fästa på.

Hålen för klätterväxterna grävs nära stolparna.

Klätterväxterna har planterats och även om de inte har vuxit upp, utgör pergolan ett rum på tomten.

Oavsett om du har en liten eller stor tomt kommer en pergola, som täcks av klätterväxter, att skapa mysig stämning och få trädgården att se frodigare ut.

Så här byggs pergolan

En pergola kan byggas av vilket material som helst från billig furu till exklusiv teak, från stål till lättbetong. Men principen är densamma oavsett materialval. Om du vill ha en tät pergola minskar du avståndet mellan stolparna och lägger regler ovanpå de tvärgående taksparrarna (C). Då kan klättrväxterna bilda ett tätt tak.

Det bör vara minst 120 cm mellan stolparna för att du ska få en normal gång, även när växterna har klättrat upp längs stolparna.

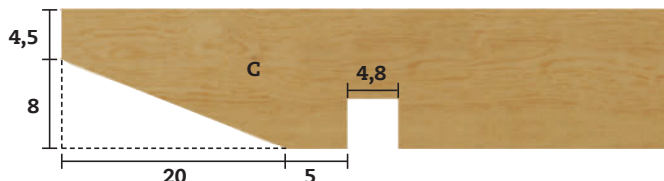

TIPS

Fyra händer och två stegar.

Det är lättare att bygga pergolan om du får hjälp med att lyfta upp överliggarna. Det är också praktiskt med en extra stega.

Pergolan bör vara minst 220 cm hög så att du kan gå under den även om växterna hänger ner en liten bit.

De tvärgående taksparrarna (C) har snedsågats i ändarna för att inte verka så bastanta. Urtagen är 48 mm och de görs med cirkelsåg och stämjärn.

DETTA HAR ANVÄNTS

Material

- 100 x 100 mm stolpar (A) av tryckimpregnerat trä, 390 cm långa
- 50 x 150 mm överliggare (B) av tryckimpregnerat trä, 400 och 480 cm långa. De första överliggarna i pergolan är 480 cm långa. På alla andra ställen är de 400 cm.
- 25 x 125 mm brädor (C och D) av tryckimpregnerat trä, 210 cm långa
- Stolplock
- Skruvar: 5 x 50 mm och 5 x 90 mm
- Ev. träolja och utelasyr/färg
- Torrbetong, 25 kilo per stolpe
- Växter efter tycke och smak

Specialverktyg

- Jordborr (kan hyras)

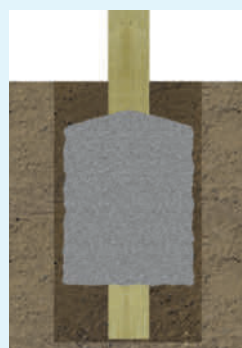
Stolparna ska stå stadigt

Se till att stolparna står stadigt. Det kan göras på flera sätt. Du kan t.ex. skruva fast fyra tvärbrädor på sidan av varje stolpe (1). Du kan också gjuta fast varje stolpe i betong (2). Tänk på att fasa betongen upptill utåt så att regnvatten

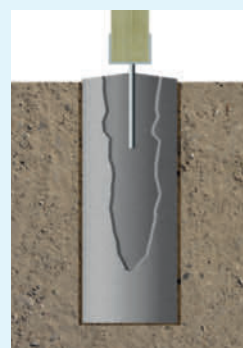
rinner bort från stolpen. Den nedre delen av stolpen ska inte gjutas fast. Du kan även gräva ner betongplintar och fästa stolparna med stolpskor (3). Men då behövs snedsträvor upptill mellan stolpe och överliggare.

1. Fäst två brädlappar upptill och två nertill.

2. Gjut betongen med sned kant upptill.

3. Fäst stolpen i en betongplint i marken.

Sätt stolparna på plats

Innan du sätter igång bör du ha bestämt vad du vill plantera runt stolparna, och om det ska växa något mellan dem. Det har nämligen en viss betydelse för hur långt det ska (bör) vara mellan stolparna. Här sätter vi dem på var fjärde meter och därför blir pergolan aldrig riktigt tät.

Varje stolpe grävs här ner 60 cm, även om den borde ner minst 100 cm. Men konstruktionen blir så stark att den tål om en stolpe trycks upp en liten bit av tjälen.

1 Mät och markera för hålen. Här kan vi följa kanten på den stensatta gången. Har du ingen gång att följa spänner du en lina mellan de punkter som markerar de två yttre stolparna.

2 Gräv hål. Om marken är lättarbetad kan du kanske klara dig med en jordborr. Annars får du gräva med spade och ev. hacka och spett.

3 Kolla att hålet har rätt djup. Här har vi valt att göra alla hål cirka 60 cm djupa. **TIPS:** Lagg ev. en list eller brädbit över hålet så är det blir lättare att mäta djupet.

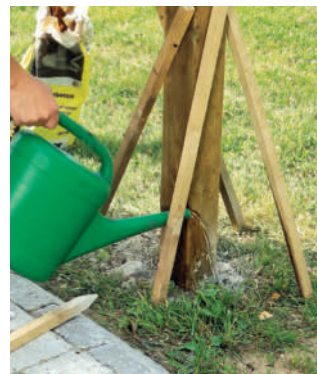
4 Stolpen (A) placeras mitt i hålet. Stöt den hårt ett par gånger mot botten så att löst grus och jord packas.

5 Stick fyra käppar snett ner i marken. Kolla att stolpen står lodrätt innan du skruvar fast käpparna på stolpen. Mät stolphöjden. Den ska vara minst 255 cm från marken och upp till toppen.

6 Häll torrbetong i hålet. Komprimerar den lite med en käpp eller list. **TIPS:** Häll först 10–15 cm grus i hålet så att stolpändan inte gjuts in i betong för det kan minska stolpens livslängd.

7 När du fyllt hålet till 2/3 med betong håller du på en skvätt vatten. Se på säcken hur mycket som behövs! Ju mera vatten du håller i, desto svagare blir betongen när den har härdat.

8 Blanda torrbetong och vatten med en käpp under ett par minuter. Vattnet sugns in i resten av betongen efter ett tag.

9 Innan betongen härdar ska du kontrollera att stolpen står lodrätt. Fyll på matjord från betongen upp till marknivån.

Nu står stolparna fast i sina betongklumpar. Medan betongen härdar kan du markera en fast nivå nertill, som du sedan använder vid monteringen av överliggerarna.

De nedre fasta mät-punkterna används som bas när du markerar för placering av överliggarna.

Överliggarna monteras

När betongen har hårdnat (det tar två-tre dagar) kan du fortsätta arbetet genom att montera överliggarna. De ska nu fästas på rätt höjd.

Här placerar vi dem så att underkanten hamnar 240 cm över marknivå – eller rättare sagt: över våra mätpunkter.

Överliggarna förlängs med gerberskarvning (se textruta på nästa sida). Det ger en stark skarv och vi slipper sammanfogning på en endast 10 cm tjock stolpe.

TIPS

Förläng stolparnas livslängd. Ändträ suger 25–50 gånger mer vatten än resten av träets ytor. Om du fäster stolplock längst upp på varje stolpe suger träet inte åt sig så mycket vatten.

1 En stödbräda spänns fast mellan två stolpar. Se till att brädan hamnar vågrätt. Här använder vi en taksparre, men den ska användas endast medan överliggarna monteras.

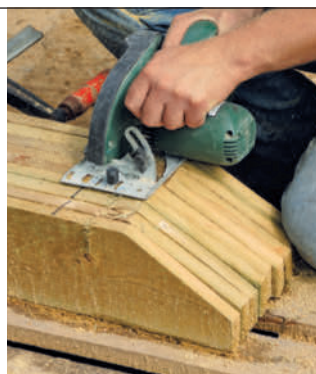
4 Skarvning av överliggaren kan utföras med beslagplåt eller gerberbeslag. Här väljer vi en billigare lösning. Vi använder en brädbit (D), som fästs med 5 x 50 mm skruvar.

Tvärgående taksparrar

Ovanpå överliggarna och vinkelrätt mot dem placeras taksparrar. Om du önskar ett tätt tak av klätterväxter bör du placera taksparrarna relativt tätt och ev. komplettera med längsgående regler ovanpå taksparrarna. Då får växterna något att klättra på. På denna pergola fästs inga regler och vi monterar en taksparre på cirka var 70:e cm.

1 De tvärgående taksparrarna (C) sågas till önskad längd. Här har vi valt att dessutom kapa dem snett i varje ände för att de inte ska verka så bastanta.

2 Med en cirkelsåg görs ett antal sågspår (vid sidan av varandra) till urtag. Urtagen görs här 48 mm breda och överliggarna är 50 mm, och därför ska sparrarna slås ner över överliggarna.

3 Träet mellan sågspåren stäms bort med ett vasst stämjärn. Därefter är sparrarna klara för montering. Lägg märke till att vi har spänt ihop sparrarna medan vi sågar och stämmer ut.

2 En överliggare (B) läggs upp på stödbrädan och fästs med 5 x 90 mm skruvar, när den ligger vågrätt. Här har du nytta av en medhjälpare och två stegar.

3 I den ena änden kapas överliggaren, så att den sticker ut 57 cm från stolpen. De 57 cm är lika med en sjundedel av avståndet mellan två stolpar.

5 Nästa överliggare läggs upp på en stödbräda, även den placerad 240 cm ovanför mätpunkten. Nu kan brädbiten skruvas fast i överliggaren, och stolparna och resten av överliggarna monteras.

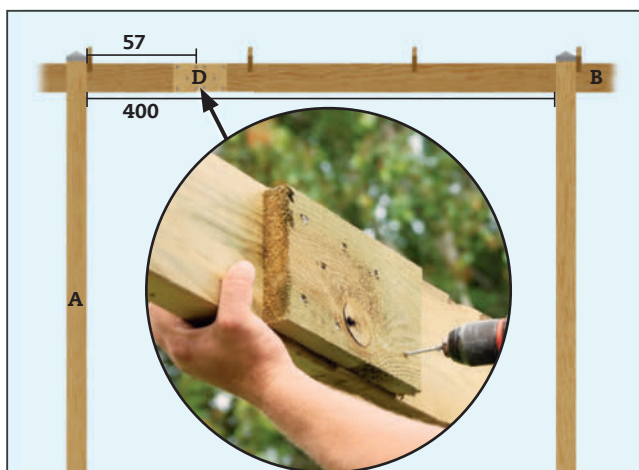
6 När alla överliggare har monterats kan du såga av stolparna. Såga någon cm ovanför överliggarna så att du får plats att fästa ett stolplock längst upp på varje stolpe som skydd mot inträngande vatten.

4 Markera för sparrarna på överliggarna. Här monterar vi dem på var 70:e cm.

5 Skruva fast varje taksparre med en 5 x 50 mm skruv i varje ände. Skruvarna dras snett ner i träet från ena sidan. På den andra överliggaren dras skruvarna i från den andra sidan.

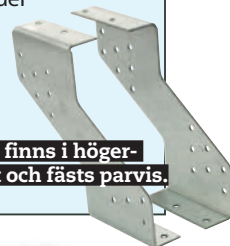

Till en gerberskarvning kan du använda hålplåt eller specialbeslag, som finns i flera utföranden. Enklast är dock att skarva med hjälp av en brädbit.

Så här görs en gerberskarvning

Överliggarna skarvas eftersom man inte kan köpa virke i hur stora längder som helst. Man kan skarva på stolparna, men eftersom de är 100 x 100 mm så vilar överliggarna på endast 50 mm och flera skruvar hamnar då tätt intill överliggarnas kortändar och det ger ingen styrka. Genom att göra en gerberskarv kan vi flytta skarven en sjundedel av överliggarens längd bort från stolpen. Här är det 400 cm mellan stolparna och en sjundedel är 57 cm. Det innebär att vi gör en gerberskarv 57 cm från stolpen, och till det kan vi använda beslag eller ett par brädbitar.

Detta gerberbeslag finns i höger- och vänstervariant och fästs parvis.

Datum: 4/8-2011

Faktura

Nr 01556

PROJEKT: Pergola, 16 meter

Material:		
Virke, beslag, skruvar och betong	4.500 kr	
Lön enligt offert:		
20 tim à 450 kr		9.000 kr
Vi sparade		13.500,00

Arbetskostnaden har uppskattats efter en offert från en snickare. Moms ingår i alla priser.